

וּמְצָא חֵן וְשִׁכְל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

משלי פרק ג, ד

א. מסכת שקלים | פרק ג

ה. אבות | פרק ב

(א) רַבִּי אֹמֵר: אִיזוּהִי דֶרֶךְ יְשֵׁרָה שְׂיָבוֹר לוֹ הָאָדָם - כֹּל שֶׁהִיא תִפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתִפְאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם.

מהר"ל

והעיקר שבא רבי ללמד שלא יאמר האדם כיון שדבר זה הוא נאה וטוב באמת מה לו ולבריות, ודבר זה אינו, כי ראוי שיהא מעשה האדם תפארת מן האדם זולתו, כמו שתמצא בכל מקום בדברי חכמים שאסור לעשות מעשה שיהי' נראה שהוא דבר שאינו הגון לרואה, ומכ"ש אם אינו הגון לפי האמת, רק שיהיה המעשה הגון לפי האמת וגם אל הרואה.

ו. אבות | פרק ג

(י) הוּא הָיָה אֹמֵר (ר' חנינא בן דוסא): כֹּל שְׂרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימָנָה, רֵיחַ הַמְּקוֹם נוֹחָה הֵימָנָה. וְכָל שֶׁאֵין רֵיחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימָנָה, אֵין רֵיחַ הַמְּקוֹם נוֹחָה הֵימָנָה.

רע"ב

כל שרוח הבריות נוחה הימנו - כל מי שאהוב למטה בידוע שהוא אהוב למעלה:

תפארת ישראל

כל שרוח הבריות נוחה הימנו - ששומר גם חיוביו לבני אדם להיטיב להם, וכ"ש שלא להרע להם ועי"ז דעתם נוחה הימנו ויאהבוהו: רוח המקום נוחה הימנו - ר"ל הקב"ה אוהבו:

שאין רוח הבריות נוחה הימנו - מדאינו שומר חיוביו להם, אף ששומר מצות שבין אדם למקום, ולומד תורתו: אין רוח המקום נוחה הימנו - כדאמרינן [יומא דפ"ו א'], ואהבת את ד' אלוך שיהא שם שמים מתאהב על ידיך, שבזמן שאדם קורא ושונה ומשאו ומתנו באמונה, ודבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אשרי פלוני שלמד תורה, ראו כמה נאין מעשיו כמה מתוקנים דרכיו, ועליו הכתוב אומר ישראל אשר בך אתפאר, אבל בזמן שאדם קורא ושונה ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו, אוי לו לפלוני שלמד תורה, אשרי לאדם שלא למד תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה מכוערין מעשיו, וכמה מקולקלין דרכיו, ועליו הכתוב אומר עם ה' אלה ומארצו יצאו:

(ב) אָדָם צָרִיךְ לְצַאֵת יְדֵי הַבְּרִיּוֹת כְּדֶרֶךְ שְׂצָרִיךְ לְצַאֵת יְדֵי הַמְּקוֹם, שְׂנָאָמֵר (במדבר לב) וְהֵייתֶם נְקִיִּים מִיַּי וּמִיִּשְׂרָאֵל, וְאֹמֵר (משלי ג) וּמְצָא חֵן וְשִׁכְל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

ב. ירושלמי | שקלים ג, ב

רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן בתורה ובנביאים ובכתובים מצאנו שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום, בתורה מנין דכתיב (במדבר לב) והייתם נקיים מה' ומישראל, בנביאים מנין דכתיב (יהושע כב) אל אלהים ה' הוא ידע וישראל הוא ידע, בכתובים מנין דכתיב (משלי ג) ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם. גמליאל זוגא שאל לרבי יוסי בר רבי בון איזהו המחזור שבכולם אמר ליה והייתם נקיים מה' ומישראל:

ג. בראשית | פרק לב

(כט) וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעַם אַנְשִׁים וְתוֹכֵל:

ד. כלי יקר | ויקרא יט, יח

ואהבת לרעך כמוך. ארז"ל זה כלל גדול בתורה. ובמס' (שבת לא.) מעשה בההוא גר שאמר למדני כל התורה כשאני עומד על רגל אחד ולמדו הלל פסוק ואהבת לרעך כמוך דעלך סני לחברך לא תעביד ואידך פירושא זיל גמור. וכפי הנראה שהגר היה גר צדק ולא היה מהתל התולים לומר בדרך שחוק שילמדו כל התורה בעוד שהוא עומד על רגל אחד ממש, אלא ודאי בקש ממש שיעמיד כל מצות התורה על יסוד אחד דהיינו רגל אחד אשר עליו יעמיד כל המצות כדי שלא יבא לידי שכחה המצויה בגר אשר לא למד מנעוריו כלום ממצות התורה, ע"כ בקש ממנו שימסור לו כלל אחד הכולל כל התורה ועל דרך המליצה אמר כשאני עומד על רגל אחד, וכונתו למסור לו דבר הנאמר מהרה בלשון קצר והיינו ג"כ יסוד ורגל אחד וע"י שיזכור כלל זה יזכור את כל מצות ה'.

ולמדו פסוק ואהבת לרעך כמוך אני ה', כי כבר ארז"ל (מכות כד.) בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב ד) וזה אינו סותר דברי הלל, כי כל מצות התורה הם על שני סוגים: האחד הוא המצות שבין אדם למקום ב"ה ויסוד לכולם האמונה בה', השני הוא המצות שבין אדם לחבירו ויסוד לכולם פסוק ואהבת לרעך כמוך. ומטעם זה היו הכרובים פורשים כנפים למעלה כנגד המצות שבין אדם למקום, ופניהם איש אל אחיו כנגד המצות שבין איש לחבירו, וכשאמר כאן על רגל אחד היינו יסוד אחד לכל סוג, וע"כ אמר לו פסוק ואהבת לרעך כמוך ועל רגל זה העמיד כל המצות שבין אדם לחבירו, ואמר לו גם סוף הפסוק אני ה' דהיינו היסוד שעליו העמיד חבקוק כל מצות התורה והיינו האמונה בה'.

8218